

OILANING TARBIYALOVCHI IMKONIYATLARINI TASHXISLOVCHI METODLAR

Normurodova Munisa Nuriddin qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universituti,

Ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti,

Pedagogika-psixologiya ta'lim yo'nalishi, 3-kurs talabasi

Email: normurodovamunisa893@gmail.com

Tel: 99 674 28 00

Annotatsiya: Mazkur maqolada oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlash va tashxislash metodlari haqida so'z yuritiladi. Oilaning jamiyat hayotidagi o'rni, farzand tarbiyasidagi mas'uliyati va uning imkoniyatlarini samarali baholash masalalari yoritilgan. Shuningdek, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning oilaviy qadriyatlar va tarbiyaga oid fikrlari hamda Birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning mustaqillik yillarida oilaning tarbiyadagi o'rniga bergan e'tibori ilmiy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: oila, tarbiya, tashxis, imkoniyat, metodlar, psixologik yondashuv, bola tarbiyasi.

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy bo'g'ini bo'lib, farzand tarbiyasida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Oila — jamiyatning tayanchi, ertangi kunimizning poydevoridir. Har bir bolaning tarbiyasi, uning kelajakda qanday inson bo'lib yetishishi avvalo oiladagi muhitga bog'liq." Darhaqiqat, oila tarbiyaning ilk maktabi sifatida nafaqat bolaning jismoniy va ruhiy rivojlanishini, balki uning axloqiy qiyofasini ham shakllantiradi. Shu bois oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini to'g'ri aniqlash, uning kuchli va zaif tomonlarini tashxislash masalasi bugungi kunda dolzarbdir. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ham mustaqillik yillarida oila institutining beqiyos ahamiyatini alohida qayd etib: "Hech qanday boylik, hech qanday ne'mat mustahkam va sog'lom oiladan qadrlil bo'lolmaydi", deya oilaning millat hayotidagi o'rnini ta'kidlagan edi. Shu nuqtayi nazardan, oila imkoniyatlarini ilmiy asosda o'rganish, turli tashxislovchi metodlardan foydalanish nafaqat pedagogik va psixologik sohalar, balki butun jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Oila tarbiyasi masalasi nafaqat psixologiya va pedagogika, balki ijtimoiy-gumanitar fanlarning ham markazida turadi. Zero, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Farzandlarimiz qanday tarbiya olishi, ularning qalbi va ongiga qanday g'oyalar singdirilishi — ertangi kunimiz qanday bo'lishini belgilaydi." Ushbu fikr oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini ilmiy

asosda baholash va tashxislash dolzarbligini ko'rsatadi. Oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlashda bir qator metodlar qo'llanadi. Ularning har biri bola shaxsini har tomonlama o'rganish va tarbiyadagi muammolarni aniqlashga xizmat qiladi. Kuzatish — eng qadimiy va samarali tashxislovchi usullardan biridir. Bu metod V. Vundt, J. Piajening psixologik kuzatuv maktablari, shuningdek, A. Avloniy va Abdulla Qodiriy kabi o'zbek ma'rifatparvarlarining pedagogik qarashlarida ham ko'rinadi. Amaliyotda kuzatish nafaqat bolaning xulqini baholash, balki ota-onaning tarbiyaviy uslublarini aniqlash imkonini beradi. Suhbat — oilaviy muhitni bevosita anglash imkonini beradigan metod. U psixologik ochiqlik va ishonchga asoslanadi. O'zbekiston sharoitida suhbat metodi ota-onalarning tarbiyaga bo'lgan qarashlarini aniqlashda, ularning ijtimoiy-pedagogik savodxonligini baholashda keng qo'llanadi. So'rovnoma oila a'zolarining tarbiyaga oid qarashlarini tezkor va statistik jihatdan ishonchli baholash imkonini beradi. Bu metod G'arb psixologiyasida keng qo'llanilgan bo'lsa-da, hozirgi kunda o'zbek pedagogikasida ham milliy qadriyatlarga moslashtirilgan shakllari ishlab chiqilmoqda.¹ Shaxsiy sifatlar, intellektual salohiyat va emotsional muhitni baholashda psixologik testlardan foydalanish muhimdir. Masalan, Eysenck testlari, Kettelning shaxsiy testlari o'zbek ta'lim tizimiga ham tadbiiq qilinmoqda. Shu orqali oilaning tarbiyaviy resurslari aniqlanadi. Eksperiment ilmiy tekshiruvning eng samarali vositalaridan biridir. Bu metod oilada yoki ta'lim muassasasida yaratilgan maxsus vaziyatlarda bolaning reaksiyasini kuzatish imkonini beradi. Eksperiment orqali tarbiyaviy ta'sirlarning kuchli va zaif tomonlari aniq ko'rinadi. Bolaga oid maktab kundalıkları, davomat jurnallari, shifokor kartalari oilaning farzandga bo'lgan munosabatini, shuningdek, tarbiya jarayonining uzluksizligini baholashda muhim manba hisoblanadi. Ko'rinib turibdiki, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini tashxislash metodlari oddiy amaliy vosita emas, balki ularning har biri chuqur ilmiy asosga ega bo'lib, sog'lom avlod tarbiyasini ta'minlashda bevosita xizmat qiladi. Yuqoridagi tahlillardan ko'rinib turibdiki, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini tashxislash nafaqat psixologik, balki ijtimoiy-pedagogik jihatdan ham beqiyos ahamiyat kasb etadi. Oila — shaxs shakllanishining boshlang'ich maskani, uning ijtimoiylashuv jarayonidagi eng muhim institutidir. Shu boisdan, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlashda qo'llaniladigan metodlarni ilmiy asosda takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "Oila — jamiyat poydevori, xalqimiz ma'naviy hayotining asosi" degan fikrlari ushbu masalaning nafaqat pedagogik, balki siyosiy-iqtisodiy

¹ Avloniy A. "Turkiy guliston yoxud axloq". – Toshkent: Ma'naviyat, 1992.

ahamiyatga ham egaligini ko‘rsatadi². Oila tarbiyasi mustahkam bo‘lmasa, jamiyatda sog‘lom avlodni voyaga yetkazish mushkul bo‘ladi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ham o‘z asarlarida oilani millat kelajagi bilan bevosita bog‘lagan holda: “Sog‘lom oila bo‘lmasa, sog‘lom jamiyat bo‘lishi mumkin emas”, deb bejiz ta’kidlamagan.³ Shunday ekan, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini tashxislovchi metodlardan samarali foydalanish: ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish, oiladagi psixologik muhitni sog‘lomlashtirish, farzandlarning qiziqishlari va qobiliyatlarini rivojlantirish, jamiyatda barkamol, ma’naviy yetuk shaxsni voyaga yetkazishga xizmat qiladi. Demak, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlarini chuqur ilmiy o‘rganish, tashxislovchi metodlarni milliy qadriyatlarimizga mos holda takomillashtirish — mamlakatimizning ertangi taraqqiyoti va yoshlarimizning baxtli kelajagini ta’minlashning eng muhim omillaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz”. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
3. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. Karimov I.A. “O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari”. – Toshkent: O‘zbekiston, 1997.
5. Avloniy A. “Turkiy guliston yoxud axloq”. – Toshkent: Ma’naviyat, 1992.
6. G‘oziev E. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.
7. Xoliqova D., Jo‘rayev R. Pedagogika. – Toshkent: Fan, 2015.
8. Zunnunov A. Oila pedagogikasi. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2012.
9. Jalolov J. Pedagogik diagnostika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
10. Qosimova K. Psixologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005.

² Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

³ . Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.